

Oponentský posudek bakalářské práce Kláry Richterové

Tvary pasivní ruky v českém znakovém jazyce

Klára Richterová se ve své bakalářské práci pokusila zmapovat, **jaké tvary pasivní ruky se používají v českém znakovém jazyce a jaké je procento jejich zastoupení ve znacích**. Zatímco repertoár tvarů ruky pro český znakový jazyk je již poměrně dobře vymezen, samostatný výzkum tvarů pasivní ruky (a v souvislosti s tím i tvarů nepříznačových/neutrálních) u nás doposud nebyl proveden. Tato práce může tedy přinést některé nové poznatky v oblasti výzkumu českého znakového jazyka.

Úvodní tři kapitoly tvoří teoretickou základnu práce. Autorka v nich prokazuje, že shromáždila dostupné zahraniční materiály týkající se dané problematiky, umí s nimi pracovat a na jejich základě sestavit odborný text se všemi jeho náležitostmi (citace, odkazový aparát, členění textu atd.).

V úvodní kapitole nás diplomantka seznamuje se základními poznatky z oblasti fonologie znakových jazyků. Domnívám se, že právě do této kapitoly (popř. do příloh, či na jiné místo této práce) by bylo vhodné umístit tabulku tvarů ruky českého znakového jazyka, ze které autorka v celé své práci vychází (na základě tvarů ruky, o kterých dále v práci píše, usuzuji, že se jedná o poslední modifikovanou verzi původní tabulky Macurové, kterou jsem doplnila o některé tvary ruky; tato tabulka nebyla doposud nikde publikována), bylo by to vstřícné ke čtenáři, který by si tak udělal představu o celkovém repertoáru tvarů ruky a o symbolech, které se pro tyto tvary ruky používají a autorka je využívá v celé své práci (i v kapitole 2., 3., která není doplněna o fotografie). Proč tedy není tabulka do práce zařazena?

Ve druhé kapitole jsou vymezeny pojmy, které se v práci používají. Souhlasím s autorčiným závěrem, že pojmy dominantní/nedominantní a aktivní/pasivní by neměly být používány jako synonyma. Pokud jde o rozdělení znaků na 6 základních typů (dle Battisona), domnívám se, že je ve výzkumu nutno brát v úvahu i to, že okrajově existují i znaky, které pravidlo symetrie a dominance porušují (jak ostatně autorka posléze sama zjišťuje).

Ve třetí kapitole nás diplomantka seznamuje s výsledky výzkumů, které byly provedeny v zahraničí, konkrétně na britském, americkém, holandském a belgickém znakovém jazyce. Ty slouží jako východisko vlastní práce autorky a posléze jsou porovnány s výsledky jejího vlastního výzkumu.

Jádrem celé práce jsou pak následující kapitoly, které se již věnují vlastnímu výzkumu českého znakového jazyka. Výzkumným materiálem byly dvouruční znaky s pasivní rukou, které

autorka vyexcerovala (na základě kritérií, která si stanovila) z Všeobecného slovníku českého znakového jazyka a Slovníku znaků křesťanských pojmů pro neslyšící (pro celkově lepší pochopení práce je výhodné číst ji s těmito slovníky „v ruce“; myslím, že v práci mohlo být více fotografií těch znaků, o kterých se konkrétně hovoří). Jako problematický se mi jeví fakt, že slovníky používají pro „zápis“ znaků jiné (méně obsažné) tabulky tvarů ruky, než používá autorka (i když ta se s tímto faktem snažila vyrovnat tím, že nepřebírala hotové notační zápisy, ale snažila se je v případech, kdy se neshodovaly s fotografiemi znaků, upravit). Další úskalí spatřuji v tom, že pracuje pouze se třemi „živými“ modely zachycenými na fotografiích, v jejich reprezentacích znaků se samozřejmě odráží jejich idiolekt (ten se pak odráží i v používání tvarů ruky; různí mluvčí mohou ukazovat různé varianty téhož fonému). Nemyslím si však, že by to celkově zásadním způsobem zkreslilo výsledky výzkumu. Výhodnější (ale také jistě pracnější) by bylo pracovat s videonahrávkami různých mluvčích.

Vzhledem k tomu, že autorka, jak jsem již uvedla výše, neuvádí tabulku tvarů ruky, ze které vychází, chtěla bych se zeptat, k jakému celkovému počtu tvarů se vztahuje číslovka 32 na s. 23 (pokud je mi známo Všeobecný slovník pracuje s tabulkou, která obsahuje 42 tvarů; tabulka, se kterou pravděpodobně pracuje autorka, jich má 51, tabulka v Křesťanském slovníku 33)? Jedná se zřejmě o špatnou formulaci? S kolika tvary ruky tedy autorka pracuje?

K podkapitolám zachycujícím výskyt jednotlivých tvarů pasivní ruky mám několik drobných dotazů. Mohla by autorka vysvětlit, co znamená, že „znak JISTOTA vznikl kontaminací souznačných znaků“ a proto byl vyřazen (s. 31). V souvislosti s tvarem pasivní ruky „A“ se chci zeptat, zda se autorka nezamýšlela nad tím, že k užití tohoto tvaru ruky jako pasivní vedou spíše fyzická omezení, která znemožňují užití ruky A (nemohli bychom podobně uvažovat i při užití tvaru ruky B)? Neptala se diplomantka svých konzultantů, zda je u excerpovaných znaků povinné užití tvaru ruky B, či zda je možné ho libovolně zaměnit tvarem ruky B_o (není užití těchto znaků dáno spíše idiolektem konkrétního mluvčího)? Velmi problematické je pak zjišťování frekvence výskytu tvaru ruky B_o, který nefiguruje v tabulce, kterou používali ti, kteří znaky do slovníku zapisovali. Tím je dáno to, že se tento symbol ve slovníku v podstatě nevyskytuje (sama jsem znaky zapisovala a zvláště model ve druhém dílu slovníku tento tvar ruky používá velmi často, to mě také vedlo k zařazení tohoto tvaru do modifikované tabulky), byl nahrazován zejména tvarem B_i (stejně tak zapisovatelé nemohli využívat tvar ruky 4, i když tak někteří činili). Pokud jde o tvar ruky O, napadá mě, zda pasivní ruka není v uvedených znacích také vlastně klasifikátorem? Tvar ruky 4= dle mého názoru nemůže existovat, neboť ho fyzicky ani nelze vytvořit (vzhledem k tomu, že palec by měl být rovnoběžně s ostatními prsty); s tvarem ruky B se třemi svislými čarami jsem se nikdy nesešla, dle mého názoru se jedná spíše o nějaká pomýlení či překlapy.

Za velký přínos práce považuji zjištění nepoužívanějších pasivních tvarů ruky a také zjištění, že pokud je pasivní tvar ruky D nebo P, je aktivní ruka ve stejném tvaru (toto tvrzení autorka podložila doplňujícím výzkumem). Jelikož mě tyto výsledky velmi zaujaly, rozhodla jsem se zjistit, zda jsou tato zjištění platná i pro znaky spíše odborné slovní zásoby (sociolingvistika, psycholingvistika, historie)¹:

Tvar pasivní ruky	Sociolingvistika (147 znaků)	Psycholingvistika (134 znaků)	Historie (489 znaků)	celkem
B ₀	45	27	30	102
„A	8	19	13	40
D	2	16	5	23
B ₁	5	15	3	23
P	9	1	11	21
5 4	4	6	1	11
C	3	0	14	17
B̄ ₁ B̄ ₀	0	0	16	16
A	0	0	13	13
Â	0	0	10	10
Ď	4	1	2	7
B̄	4	1	1	6
B	1	1	3	5
B̄ ₁	2	0	2	4
B̄ ₀	0	1	1	2
Ď	1	0	1	2
I	0	0	2	2
O	0	0	2	2
Š	0	0	2	2
„O	2	2	2	2
Ď ₀	0	0	1	1
Ď	0	0	1	1
C ₀	0	0	1	1
A ₀	0	0	1	1

Z tabulky je patrné, že jsem dospěla k podobným výsledkům jako Klára Richterová. Průkazné je, že tvary rukou na prvních třech místech se zcela shodují: B₀ „A D. Při zapisování četnosti výskytu jednotlivých tvarů pasivní ruky jsem se zaměřila také na to, zda ve znacích, kde je pasivní rukou tvar skupiny D či P, je tvar aktivní ruky stejný – i toto zjištění mohu potvrdit.

¹ V tabulce je u každého oboru napsán celkový počet znaků v korpusu, bez ohledu na jejich typ. Rovněž nebyly vyřazovány stejné znaky, které se vícekrát vyskytovaly ve složených znacích (to způsobilo větší výskyt některých tvarů ruky) a znaky nebyly znovu podrobně zkoumány. Také jsem se nezabývala tvarem aktivní ruky, kromě případů, kdy pasivní ruka byla ve tvaru skupiny D či P.

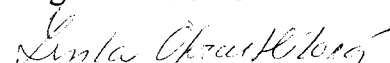
Nepříznakové tvary ruky jsem blíže nezkoumala, ale doufám, že i v tomto případě autorka dospěla ke správným závěrům.

Celkově se domnívám, že tato bakalářská práce je na velmi dobré úrovni, posunula naše znalosti o českém znakovém jazyce opět o kousek dál a může být i východiskem k dalším podobným výzkumům.

Závěr: Bakalářská práce Kláry Richterové splňuje požadavky na bakalářské práce kladené a může být dobrým podkladem k obhajobě. Některé její části doporučuji k publikaci.

14. 1. 2007

Mgr. Lenka Okrouhlíková

Návrh hodnocení: *VÝBORNĚ*